

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

THE ROLE OF ECONOMIC ANALYSIS OF THE ENTERPRISE IN CRISIS CONDITIONS

У статті розглянуто роль економічного аналізу підприємства в умовах кризи та запропоновано способи підвищення ефективної діяльності підприємства. На сучасному етапі розвитку світової економіки, поряд із посиленням явищ глобальної фінансової кризи, поточний і майбутній рівень платоспроможності підприємств є вирішальним фактором успіху в бізнесі. Підприємці зможуть утримати свої позиції на ринку, лише якщо застосують економічний аналіз, щоб підвищити очікування своїх партнерів щодо здатності компанії виконувати свої зобов'язання перед ними. Ключовими елементами такого підходу є підтримання належного рівня ліквідності підприємства, збереження та покращення досягнутих показників діяльності, забезпечення стабільності доходів та їх збалансованості з обсягом витрат необхідних для нормального функціонування бізнесу, повне та своєчасне виконання зобов'язань. Ефективне управління бізнесом має важливе значення для менеджменту, засновників бізнесу, кредиторів, інвесторів, державних установ та інших суб'єктів господарювання.

Ключові слова: економічний аналіз, глобальна фінансова криза, ефективне управління бізнесом, показники економічного аналізу.

The article examines the role of economic analysis of the enterprise in crisis conditions and suggests methods of increasing the effective operation of the enterprise. At the current stage of the development of the world economy, along with the strengthening of the phenomena of the global financial crisis, the current and future level of solvency of enterprises is a decisive factor for success in business. Entrepreneurs will be able to maintain their positions in the market only if they apply economic analysis to raise the expectations of their partners about the company's ability to fulfill its obligations to them. The key elements of this approach are maintaining the appropriate level of liquidity of the enterprise, preserving and improving the achieved performance indicators, ensuring the stability of income and their balance with the amount of expenses necessary for the normal functioning of the business, full and timely fulfillment of obligations. Effective business management is important for management, business founders, creditors, investors, government agencies and other business entities. The development of adverse phenomena in the global and national economy, especially as a result of restrictions introduced to fight the COVID-19 pandemic, military actions, showed how vulnerable domestic business is to such things as a sharp increase in the number of non-payments, and accounts payable, as well as a decrease in the turnover of receivables. All this contributes to the further worsening of the situation with a lack of financial resources among entrepreneurs and, as a result, the financial stability of business due to the lack of flexible and timely state approaches to the adaptation of tax legislation to the new crisis. Execution of production plans and provision of production needs with necessary resources directly depends on solvency. Therefore, solvency as a part of economic activity is aimed at ensuring planned income and spending of funds, compliance with accounting discipline, compliance with reasonable proportions of equity and loan capital, and its most effective use. Adapting to the risks, losses and circumstances of an escalating financial crisis has now become the norm. Businesses will fail and fail if they do not adapt to the changes sweeping the modern world. A company's ability to perform economic analysis affects how well it performs. In today's business environment, it is imperative for businesses to consider factors such as solvency, financial stability, and business activity.

Key words: economic analysis, global financial crisis, effective business management, indicators of economic analysis.

УДК 657.62

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.83-9>

Куряча Н.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Kuriacha Natalia

Oles Honchar Dnipro National University

Постановка проблеми. Одним із загальних обов'язків підприємства є забезпечення стабільного фінансового становища підприємства під час його створення та управління. Питання економічного аналізу в умовах кризи відіграють важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності та пошуку способів її підвищення.

В умовах сучасної економічної та фінансової кризи, політичної нестабільності в нашій країні та загальних проблем світового ринку, зараз постає проблема своєчасної оплати товарів, матеріальних цінностей та фінансових ресурсів, які компанія повинна отримати від зовнішніх партнерів. При розрахунку дуже важливо вчасно сплачувати податки, збори та інші витрати, а також виплачувати зарплату працівникам. У процесі здійснення виробничо-господарської, комерційної та іншої діяльності підприємство бере на себе зобов'язання, які можуть призвести до банкрутства та фінансових

втрат для його партнерів. Тому одним із найважливіших обов'язків керівництва підприємства є здійснення економічного аналізу в сучасних умовах господарювання і своєчасна розробка можливих шляхів виходу з кризових ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тему ролі економічного аналізу підприємства досліджували українські та зарубіжні науковці. Вчені з України зробили вагомий внесок у вирішенні цієї проблеми, такі як І. Бланк, В. Борисов, В. Глухов, Ю. А. Бакхрамов, В. Гребельний, П. Шуляк, Ф. Євдокімов, С. Кручка, В. Мець, О. Мицак, Е. Негашев, Н. Русак і В. Русак, Г. Савицька, Р. Слав'юка, А. Поддерогін, О. Шеремет та ін. У цій галузі наука досягла значних успіхів. Однак додаткові дослідження також визначають проблеми, які потребують вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі економічного аналізу у кризових умо-

вах, в яких функціонують українські підприємства та пошук способів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Висока ринкова конкуренція змушує підприємства підвищувати ефективність своєї діяльності, підвищувати якість продукції, покращувати надання послуг і розширювати асортимент продукції. Вважається, що продуктивність організації є повним відображенням результатів використання нею ресурсів, трудових змінних і робочої сили протягом певного періоду часу.

Ретельна оцінка фінансово-економічної діяльності підтримує основну мету аналізу корпоративної діяльності, яка полягає у визначенні шансів для майбутнього розвитку. Тому одним із найважливіших обов'язків сучасних організацій є більш раціональне використання внутрішніх ресурсів для підвищення ефективності роботи.

Значний вплив мають і систематичні дослідження, спрямовані на підвищення ефективності діяльності. Заходи ефективності підприємства - це комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва та надання послуг.

Основними способами підвищення ефективності бізнесу в умовах кризи є:

- покращити управління підприємством;
- підвищувати рівень технології виробництва, впроваджувати нову техніку, обирати стратегію інноваційного технологічного розвитку підприємства;
- розвиток партнерства з потенційними партнерами;
- вдосконалювати організацію виробництва і праці на підприємстві;
- удосконалити системи мотивації співробітників, підвищити відповідальність та проявити ініціативу;
- знайомство з корпоративною культурою;
- раціональне використання ресурсів підприємства;
- активізація маркетингової діяльності;
- удосконалення структури кваліфікації персоналу;
- придбати додаткові основні засоби (виробничі лінії, склади, автотранспорт), які можуть бути використані для розширення асортименту продукції та переліку послуг.

Але для ефективної діяльності підприємства недостатньо досягти раціональності та збалансованості внутрішнього середовища. Безсумнівно, необхідно пам'ятати про вплив зовнішніх факторів.

Адже навіть якщо компанія може функціонувати як загалом здорова система, вона не зможе ефективно працювати на ринку за нестабільного зовнішнього середовища.

Серед зовнішніх факторів найбільший вплив мають: державна політика (відносини з іноземними державами – особливо для компаній, які

здійснюють економічну діяльність за кордоном) і зміни в структурі суспільства та економіки (у сфері технологій, наукових досліджень і т.д.).

Тому кожна компанія повинна постійно контролювати використання нею внутрішніх факторів шляхом послідовної розробки та реалізації власної програми покращення своєї діяльності, враховуючи вплив зовнішніх факторів на цей фактор. Підвищення ефективності бізнесу можливе за умови використання сучасних методів управління.

Використовуючи досвід провідних світових компаній, можна підвищити ефективність роботи та знизити собівартість продукції шляхом залучення працівників до управління.

Підприємствам важко виконати взяті на себе зобов'язання у відведений термін через темпи розвитку суб'єктів господарювання та непередбачуваність поточного економічного, фінансового та політичного середовища.

У платіжних системах зростає важливість своєчасної оплати доставки товарів, заробітної плати, податків, роялті та інших платежів.

Об'єктивним аспектом дослідження є усвідомлення того, що бізнес не може продовжувати розвиватися з тією ж швидкістю, як це було, коли глобальні ринки продуктів і фінансових послуг були досить стабільними, особливо в періоди серйозної економічної нестабільності.

Очевидно, що в нинішніх економічних умовах діяльність підприємства є нестабільною, що часто призводить до зниження його здатності в повному обсязі своєчасно виконувати свої зобов'язання. Майже одночасно підприємство втрачає здатність підтримувати ліквідність (криза неоплачених рахунків, зростання цін, зростання заборгованості перед кредиторами та дебіторами), залучати зовнішні інвестиції та позики (кредитори відмовляються від джерел фінансування через побоювання щодо несплати позики) і підтримувати прибутковість.

На зростання доходів і позитивний грошовий потік впливають економічні процеси на макро- та мікрорівні, висвітлюючи наступні моменти.

- зміни споживчого попиту на товари.
- зміни у виробництві та реалізації товарів.
- можливість підвищити ціну товару при збереженні або збільшенні обсягу продажу.
- модифікація ризикових позицій [6].

Для управління економічною, фінансово-господарською діяльністю фірм необхідне створення ефективної організаційно-економічної системи.

Нижче наведено загальні пропозиції щодо підтримки ліквідності та платоспроможності:

- здійснювати регулярний контроль за структурою капіталу та звітом про рух грошових коштів;
- визначити найкращий варіант сплати податків;
- вибрати стратегію справедливого ціноутворення, яка враховує ринкові тенденції та передбачає фінансові потоки компанії.

При створенні ефективних платіжних систем розділяються тактичний і стратегічний рівні. Тому в основі обов'язків тактичного рівня лежить прагнення зберегти відносну стабільність діяльності підприємства та адаптувати виробництво до нових обставин навіть в умовах істотних змін зовнішнього середовища.

На стратегічному рівні закладені завдання, що стосуються довгострокового майбутнього розвитку компанії.

Основні короткострокові (тактичні) та довгострокові (стратегічні) обов'язки управління на підприємстві зображено на рисунку 1, яку запропонував науковець Р. Толпезніков [5].

Отже, для збереження прибутковості важливо дотримуватися балансу між виробництвом і реалізацією товарів і послуг. Це можна зробити, стежачи за результатами дослідження існуючих і очікуваних змін в економічному середовищі.

Набір внутрішніх змінних, які визначають платоспроможність організації за поточних умов діяльності, складається з:

1. Потенціал і кваліфікація керівників підприємства: платоспроможність підприємства значною мірою визначається здатністю, знаннями та досвідом керівництва оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

2. Поточний стан виробничого потенціалу: операційні процедури, що вимагають своєчасної оплати матеріалів за продукцію в належному стані; вимагати якісну продукцію згідно з графіком виробництва у встановленій кількості та сво-

часно збирати кошти від реалізації; необхідні вимоги щодо зниження собівартості продукції та збільшення прибутку.

3. Використовуйте ресурси з повного потенціалу ресурсної бази: використання ресурсної бази підприємства економить кошти підприємства, які утворюють резервний фонд для виплати зобов'язань перед боржниками у разі необхідності.

4. Фінансова складова глобального потенціалу: забезпеченню довгострокової платоспроможності сприяє раціональне використання власного та позикового капіталу, ефективне формування корпоративних активів з найменшим рівнем фінансового ризику [3].

Наступним етапом є визначення стратегій для прискорення обороту активів і зниження рівня боргу. Здатність компанії скорочувати заборгованість є ознакою стабільності її діяльності, що може сприятливо вплинути на умови майбутнього кредитного фінансування. Ризики при контролі за фінансово-господарською діяльністю виникають на етапах узгодження прийняття рішень та вибору завдань під час реалізації плану розвитку. Наявність достатньої кількості грошей, доступ до кваліфікованого персоналу, наявність продукції, яка відповідає національним і міжнародним стандартам якості, наявність надійних ділових партнерів і ефективна маркетингова стратегія – все це елементи зниження ризику. З метою забезпечення платоспроможності формуються тактичні та стратегічні напрямки, виходячи з головних ідей плану розвитку компанії. Це складний процес,

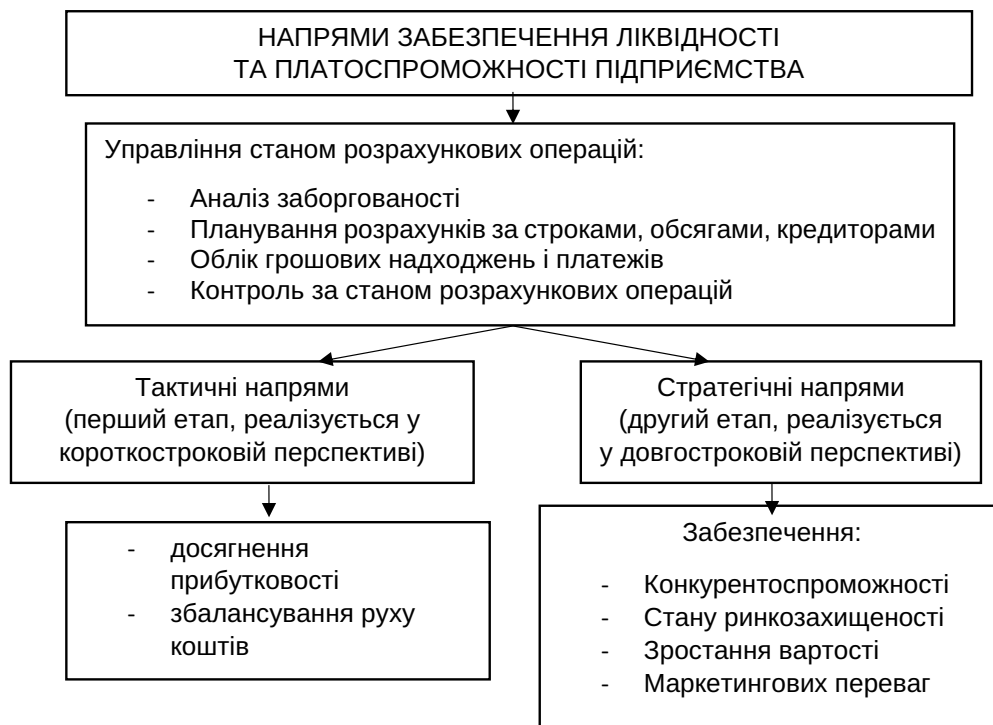

Рис. 1. Напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства

Джерело: складено автором на основі [4; 5]

але його можна розділити на простіші фази та згрупувати відповідно до діяльності, необхідної кожній з них, щоб підвищити ефективність взаємодії між цими фазами. У контексті стратегічного та тактичного підходу до зростання певної фірми очевидно, що кожна організація має унікальні якості, які диктують її власні процеси. Однак можливо зробити акцент на загальних стратегіях управління зростанням бізнесу, а потім додати унікальну інформацію (тобто риси конкретної фірми).

Р. Толпежников, наприклад, наводить наступний ланцюжок управлінських виборів для підвищення ефективності управління платоспроможністю компанії (див. рис. 2).

Як видно на рисунку 2, стратегії розвитку є основою для алгоритму управління ліквідністю та платоспроможністю компанії, оскільки вони гарантують прибутковість операційної діяльності, що забезпечує швидкі розрахунки та ефективне управління боргом.

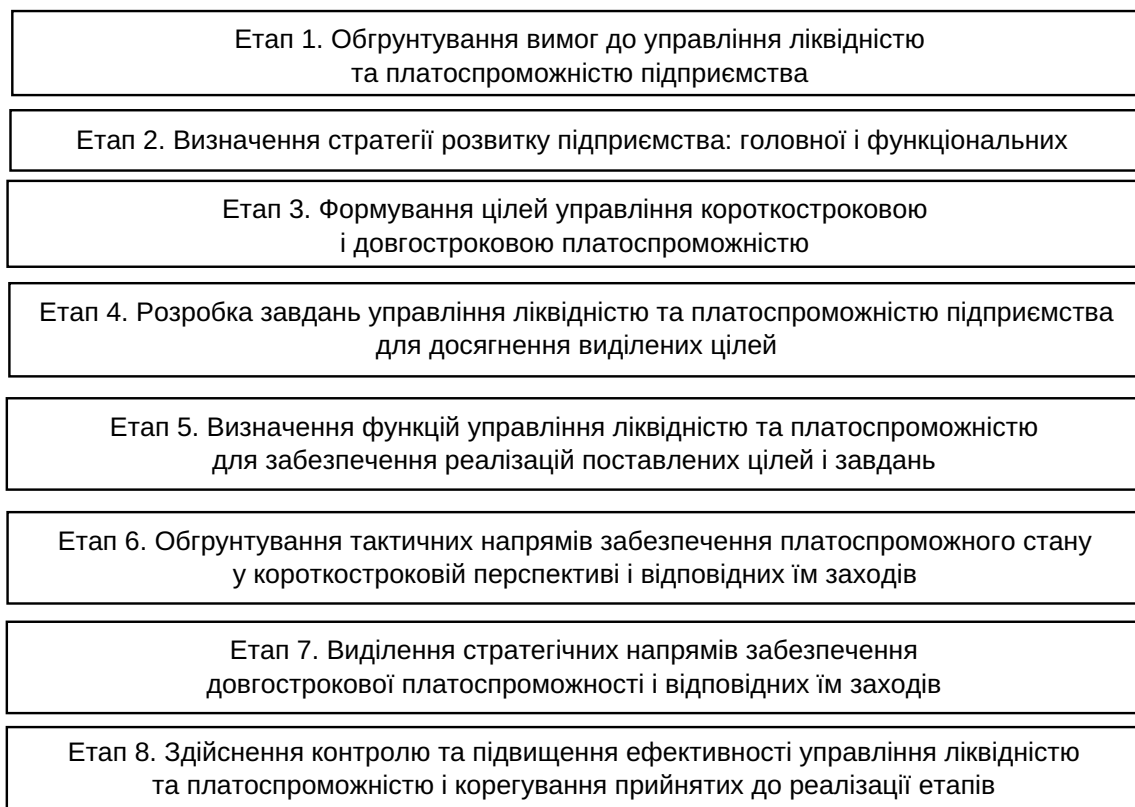
Зовнішньоекономічна та фінансова діяльність є метою забезпечення платоспроможності підприємства, внаслідок чого складаються договірні відносини між суб'єктом господарювання, працівниками підприємства, державою та лікувально-профілактичними закладами. Наслідком цих відносин є також виконання договірних зобов'язань

щодо сплати податків, виплати коштів за отримання товарів і послуг, виплати заробітної плати працівникам підприємства.

Окрім впливу на майбутні контракти через необхідність створити репутацію надійного партнера, несвоєчасне виконання компанією своїх договірних зобов'язань породжує недовіру серед підприємств і міжнародних партнерів. Основними потребами (принципами) забезпечення платоспроможності фірми є прибутковість, ліквідність, фінансова стійкість, оптимальність та ефективність [1].

Важливо враховувати динаміку внутрішнього та зовнішнього середовища компанії. Це передбачає налагодження регулярного моніторингу реалізації управлінських рішень та їх коригування у разі істотних змін у цьому середовищі. Активне управління фінансовими ресурсами, ефективна маркетингова та ризикова політика, вигідне інвестування наявних коштів та розумне використання ресурсів є ключовими довгостроковими орієнтирами.

Класифікаційні ознаки платоспроможності повинні бути визначені за видами економічної діяльності, за терміном зобов'язань, за платоспроможністю, залежно від операційного процесу та стосовно суб'єктів інвестиційного процесу з метою забезпечення ефективного управління платоспроможністю підприємства.

Рис. 2. Алгоритм реалізації управлінських рішень щодо удосконалення управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Джерело: складено автором на основі [5]

Вважається, що виконання стратегічних сфер діяльності, які забезпечують ліквідність активів компанії, ефективне використання капіталу, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, використання ефективних форм розрахунків, забезпечує управління платоспроможністю компанії.

Серед внутрішніх факторів, що впливають на платоспроможність підприємства, є стан менеджменту підприємства, виконання інвестиційних програм, фінансове забезпечення.

Основними зовнішніми чинниками є вплив світової фінансово-економічної кризи, політична ситуація в країні, рівень інфляції, надійність національної валюти, доступність кредитних ресурсів.

Висновки з проведеного дослідження. Розглядаючи питання ролі економічного аналізу та управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах фінансової кризи, а також вимоги до фінансової стійкості підприємств в умовах фінансової нестабільності, необхідно взяти наступних заходів:

- усунення зовнішніх факторів банкрутства;
- удосконалити поточний календар фінансових документів, де деталізуються грошові потоки підприємства;
- вказати рівень незавершеного виробництва;
- перемістити активи низького рівня в активи високого класу;
- використовувати місцеві заходи для поліпшення матеріального становища;
- забезпечити фінансовий стан бізнесу в середньостроковій перспективі, що виражається в стабільності доходів від реалізації активів на достатньо ліквідному рівні, підвищити рентабельність продукту, встановити призупинення штрафних санкцій за непогашену заборгованість, забезпечити достатність фінансових ресурсів для покриття нових існуючих зобов'язань;
- створити стабільну фінансову базу;
- забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства, створення оптималь-

ної структури балансу і фінансових результатів, фінансової системи підприємства проти несприятливих зовнішніх впливів [2].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
2. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 1. С. 116–120.
3. Кривдюк А.В., Яцишина С.Є. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства. *Економічний простір : Збірник наукових праць*. № 15. 2017. С. 41–45.
4. Толпежников Р.О., Толпежникова Т.Г., Третяков А.Г. Міжнародні підходи до удосконалення платоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 5.
5. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : Підручник. Київ : Знання. 2017. 375 с.

REFERENCES:

1. Bazilinsjka O.Ja. (2009) *Finansovij analiz: teorija ta praktyka: navch. posib* [Financial analysis: theory and practice: a study guide]. Kyiv: Centr uchbovoji literatury, 328 pp.
2. Zhuravljova Ju.Ju. (2006) *Sutnistj platospromozhnosti pidpryjemstva* [The essence of the solvency of the enterprise]. *Finansy Ukrajinu*, no. 1, pp. 116–120.
3. Kryvdjuk A.V., Jacyshyna S.Je. (2017) *Doslidzhennja ekonomichnoji kateghoriji platospromozhnosti pidpryjemstva* [Research of the economic category of the company's solvency]. *Ekonomichnyj prostir: Zbirnyk naukovykh pracj*, no. 15, pp. 41–45.
4. Tolpezhnikov R.O., Tolpezhnikova T.Gh., Tretjakov A.Gh. (2019) *Mizhnarodni pidkhody do udoskonalennja platospromozhnosti pidpryjemstva* [International approaches to improving the company's solvency]. *Efektivna ekonomika*, no. 5.
5. Sheludjko V.M. *Finansovij menedzhment* (2017) [Financial management]. Kyjiv: Znannja, p. 375.